

PERSOONLIJK PORTRET

‘BELONEN ZIT NOG NIET IN ONS SYSTEEM’

Een Amsterdamse taxichauffeur krijgt een BOB-sleutelhanger omdat hij zonder drank achter het stuur zit. ‘Maar ik heb twee kinderen’, probeert hij. De agent geeft er toch maar één weg. Waarop de taxichauffeur een rondje rijdt en nog een keer komt blazen. “Hoezo, belonen wordt niet gewaardeerd?”, vraagt politieman Ron Berkhout zich af.

■ “Natuurlijk zegt zo’n voorbeeld niet alles. Belonen is geen garantie. Maar je kunt er wel degelijk het gedrag van mensen positief mee beïnvloeden”, stelt Berkhout. Sinds 1991 is hij als docent en onderzoeker verbonden aan de Politieacademie in Apeldoorn. Daarvoor werkte hij als verkeersagent. Ook toen al greep hij niet vaak naar zijn bonnenboekje. “Ik ging liever het gesprek aan. Aan de kant gezet worden voor een waarschuwing is voor de meeste mensen ook al een straf.” Tegenwoordig houdt hij zich vooral bezig met het vertalen van wetenschappelijke inzichten naar de dagelijkse politiepraktijk.

OP DE BROMMER

“Mijn specialiteit is verkeersgedrag. Waarom doen mensen wat ze doen? Als je dat weet, kun je gericht handhaven. De politie vertaalt handhaven van oudsher naar bekeuren. Toen ik zestien was, werden er al brommers in beslag genomen. Dat gebeurt nog steeds. En het werkt dus al veertig jaar niet. Inmiddels begint het besef door te dringen dat handhaven méér is dan het bestraffen van ongewenst gedrag. Maar dan wel alleen nog op strategisch niveau. Ik zie in de klas bijvoorbeeld nog steeds dat studenten sceptisch tegenover belonen staan. Ze willen nogal eens agent worden om bekeuringen te kunnen uitdelen. Totdat ik de vergelijking maak met een beoordelingsgesprek: als je ergens werkt, wil je toch ook niet alleen horen wat er fout gaat? En als je iets heel goed doet, wil je dat toch ook terugzien in je salaris? Dat zet ze aan het denken.”

STRAF IN PROPORTIE

“Straffen heeft nut als het daadwerkelijk wordt uitgevoerd, als het snel na de overtreding gebeurt en als het in proportie is”, somt Berkhout op. “Dat laatste is heel belangrijk. Dan gaat het niet alleen om een vergelijking met andere verkeersovertredingen. Mensen vergelijken hun boete in het verkeer ook met straffen voor bijvoorbeeld winkeldiefstal. Als je het zo bekijkt, zijn de verkeersboetes in Nederland nu al erg hoog. Het is daarom de vraag of het in verhouding is om de verkeersboetes verder te verhogen. Bovendien is de hoogte of zwaarte van een straf niet het belangrijkste mechanisme om gedrag te beïnvloeden. De controlekans bijvoorbeeld is veel belangrijker. Net als zichtbaar en actief aanwezig zijn.”

VERTROUWEN TERUGWINNEN

Gek genoeg stuit ook belonen vaak op weerstand. Want ‘het is toch zeker normaal om je aan de regels te houden’. Uit twee pilots in Gelderland bleek het onder meer van leeftijd af te hangen hoe mensen tegenover belonen staan. “Mensen boven de dertig vonden informeren het belangrijkste instrument om gedrag te beïnvloeden, gevolgd door bekeuren. Jongeren zetten belonen op nummer één, bekeuren kwam pas op de vierde plaats. En dat terwijl juist bij jongeren vaak wordt ingezet op zwaarder straffen. Zo komen we steeds meer te weten over het effect van belonen op het gedrag van mensen.” Ook ervaringen in de praktijk zijn er om lering uit te trekken. Zoals de bonnenquota. Berkhout: “Dat heeft veel kapot gemaakt. Het vertrouwen in de verkeerspolitie is er flink door gedaald. Dat vertrouwen moeten we terugwinnen. Onder meer door belonen in ons systeem op te nemen.”

ZO RECHTVAARDIG MOGELIJK

“Natuurlijk moet je blijven straffen, alleen al voor het rechtsgevoel. De vraag is hoe je die grote groep mensen behandelt die zich niet aan de regels houdt, maar die ook geen ernstige overtredingen begaat. Neem het klassieke voorbeeld van de automobilist die op zondagochtend op een lege snelweg 130 kilometer per uur rijdt. Hoe zwaar beoordeel je die overtreding in vergelijking met iemand die net na schooltijd 54 kilometer per uur rijdt in een straat waar een basisschool zit? In zo’n geval moet de politie het risico dat met de overtreding gepaard gaat afwegen. Mensen kunnen daar in de praktijk meestal begrip voor opbrengen. Uiteindelijk is verkeersveiligheid gewoon een product. En iedereen wil het hebben, want iedereen wil veilig thuiskomen. Dus dat moet je verkopen, en wel zo rechtvaardig mogelijk.”

WILT U MEEDOEN AAN DEZE RUBRIEK?

Meld u aan via handhavingskrant@hetccv.nl

NAAM Ron Berkhout **LEEFTIJD** 57
FUNCTIE Docent/onderzoeker aan de Politieacademie **ZEGT** “Het principe is hetzelfde: thuis met je kinderen, op je werk tijdens een beoordelingsgesprek en in het verkeer. Niemand wil alleen maar horen wat hij fout doet.”